

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Emmi Järvi

Sukupuoli rangaistuksen koventamisperusteena

Oikeudellinen tarkastelu tasa-arvon näkökulmasta

Johtamisen akateeminen
yksikkö
Julkisoikeus
Hallintotieteiden kandidaatti

Vaasa 2025

VAASAN YLIOPISTO**Johtamisen akateeminen yksikkö**

Tekijä: Emmi Järvi
Tutkielman nimi: Sukupuoli rangaistuksen koventamisperusteena
Tutkinto: Hallintotieteiden kandidaatti
Oppiaine: Julkisoikeus
Työn ohjaaja: Tiina Petrelius
Valmistumisvuosi: 2025

Sivumäärä:**38**

TIIVISTELMÄ:

Sukupuoli rikoksen vaikuttimena lisättiin vuonna 2022 rikoslain rangaistuksen koventamisperusteeksi. Tämä lainopillinen tutkielma tarkastelee sen oikeudellista merkitystä suhteessa tasa-arvon edistämiseen. Tutkimustehtävänä on selvittää, millä tavoin sukupuolen lisääminen koventamisperusteeksi tukee perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa säädettyä julkisen vallan velvollisuuteen edistää tosiasiallista tasa-arvoa.

Tutkimus osoittaa, että sukupuoli koventamisperusteena toimii tärkeänä oikeudellisena välineenä sukupuolten tasa-arvon toteuttamisessa erityisesti tilanteissa, joissa pelkkä muodollinen tasa-arvo ei riitä ehkäisemään epätasa-arvoa. Perustuslain 6 § ja 22 § asettavat julkiselle valalle veloitteen edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolen huomioiminen koventamisperusteena konkretisoi tätä velvollisuutta rikosoikeudellisessa kontekstissa. Tutkielma tuo esiin, että sukupuoleen liittyvät vihavaikuttimet ovat usein vaikeasti todennettavia.

AVAINSANAT: Rikoslaki, koventamisperuste, rikosprosessi, sukupuoli, tasa-arvo, perusoikeudet, ihmisoikeudet

Sisällys

Lyhenteet	4
1 Johdanto	5
2 Tosiasiallisen tasa-arvon oikeudellinen perusta	8
2.1 Perus- ja ihmisoikeudet tasa-arvon taustalla	8
2.2 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus	16
3 Sukupuoli koventamisperusteena	20
3.1 Sääntelyn sisältö ja soveltamisen edellytykset	20
3.2 Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate	24
3.3 Viharikosten määrittely	27
3.4 Preventioteoria	31
4 Johtopäätökset	33
Lähteet	35

Lyhenteet

RL	rikoslaki 39/1889
Istanbulin sopimus	Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva yleissopimus 53/2015
Tasa-arvolaki	Laki naisten ja miesten tasa-arvosta 609/1986
YK	Yhdistyneet Kansakunnat
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999
SopS	Suomen säädöskokoelman sopimussarja
Vp	Valtiopäivät
KP-sopimus	Kansalais- ja poliittisten oikeuksien sopimus 8/1976
KKO	Korkein oikeus
OM	Oikeusministeriö
TSS-sopimus	Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimus SopS 6/1976
CEDAW	Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimus SopS 67/1986
Pekingin julistus	Naisten asemaa käsittelevä maailmankonferenssissa hyväksytty julistus ja toimintaohjelma

1 Johdanto

Suomen rikoslain (39/1889, RL) 6 luvun 5 §:ssä säädetään rangaistuksen koventamisperusteista, joita tuomioistuimen on otettava huomioon rangaistuksen määräämisen yhteydessä. Yksi koventamisperusteista on rikoksen tekemisen taustalla oleva vaikutin, joka kohdistuu uhrin ominaisuuksiin, esimerkiksi sukupuoleen. Rangaistuksen yleisperiaatteen mukaan rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttimiin, sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen (RL 6:4). Koventamisperusteella pyritään täten varmistamaan, että rikosoikeus suojaa tehokkaasti kaikkia kansalaisia esimerkiksi tasa-arvoa loukkaavilta rikoksilta. Tämä suoja perustuu rikosoikeuden ennaltaehkäisevään luonteeseen.

Viharikokset ilmentävät vahvasti rikoksen vaikutinta teon tekemiseen, esimerkiksi vihamielisyyttä tiettyä ihmisryhmää kohtaan. Viharikosta ei ole määritelty oikeudellisesti Suomen lainsäädännössä, mutta se on vakiintunut termi puhekielessä¹. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan sukupuolittunut väkivalta on yksi Suomen suurimmista ihmisoikeus- ja tasa-arvo-ongelmista². Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman *Osallistava ja osaava Suomi* tavoitteena oli poikkihallinnollisesti toimenpiteet, joilla puututaan järjestelmälliseen häirintään, uhkailuun ja maalittamiseen, sekä turvataan kyseisten rikosten torjuntaan ja selvittämiseen riittävät resurssit ja osaaminen³. Viharikokset, sukupuolittunut väkivalta ja hallitusohjelman tavoitteet ilmentävät tarvetta puuttua rikoksen vaikuttimiin, joita koventamisperuste osaltaan tunnistaa ja sanktioi tasa-arvon turvaamiseksi.

Tutkimuskysymykseni on: Mikä on sukupuolen lisäämisen rangaistuksen koventamisperusteeksi oikeudellinen merkitys suhteessa tasa-arvon edistämiseen?

---

¹ HE 7/2021 vp, s. 3.

² Sosiaali- ja terveysministeriö 22.10.2021, s. 1.

³ VN 31/2019, s. 91.

Tiedonintressinä on tuottaa perusteltuja kannanottoja siitä, miten käsiteltävä sääntely liittyy julkisen vallan velvollisuuteen turvata perus- ja ihmisoikeuksia.

Tutkielmassa sukupuolen merkitys korostuu tässä rikosoikeuden ja tasa-arvon kontekstissa ottaen huomioon johdannossa esitellyt ihmisoikeus- ja tasa-arvo-ongelmat. Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva yleissopimuksen (SopS 53/2015, Istanbulin sopimus) mukaan sukupuoleen perustuva naisiin kohdistuva väkivalta kohdistetaan naiseen hänen naiseutensa vuoksi (3 artikla c kohta). Artikla selventää se, että sukupuoli vaikuttimena on otettu huomioon kansainvälisissä sopimuksissa. Vaikka rikoslaki on sukupuolineutraali laki⁴, tosiasiallisen tasa-arvon saavuttamiseksi on tärkeää tunnistaa rikosten taustalla vaikuttavat sukupuolirakenteet. Tutkielmassa ei käsitellä sukupuoleen perustuvaa syrjintää, koska se liittyy vain välillisesti tutkimuskysymykseen ja erityisesti työelämään.

Tutkielma on metodiltaan lainopillinen eli oikeusdogmaattinen. Lainopin avulla esitetään oikeusnormin sisällöstä tulkintakannanotto.⁵ Lainopin tehtävänä on oikeudellisen kielen tulkinta ja sen merkityssisällön selvittäminen⁶. Tutkimus sijoittuu rikosoikeudenalalle ja valtiosääntöoikeudenalalle, koska koventamisperustetta tutkitaan suhteessa tasa-arvoon perusoikeutena.

Tärkeimpinä oikeuslähteinä on Suomen perustuslaki (731/1999, PL) sekä erilaiset kansainväliset sopimukset, koska ne asettavat julkiselle vallalle perustavanlaatuisen tasa-arvon edistämismääräyksen. Tutkielman päälähteenä on hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta (HE 7/2021 vp), sekä siihen annetut asiantuntijalausunnot. Asiantuntijalausunnot sisälsivät päällekkäisiä näkökulmia, joten tässä tutkielmassa on huomioitu erityisesti eriäviä näkemyksiä sisältävät. Esityksellä rangaistuksen koventamisperusteisiin, jotka koskevat teon vaikuttimia, lisättiin maininta

---

⁴ HE 7/2021 vp, s. 11.

⁵ Hirvonen, 2011, s. 24.

⁶ Mikkola, 2024, s. 707.

rikoksen tekemisestä uhrin sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta.⁷ Uudistus on hiljattain voimaantullut, joten oikeuskäytäntöä tämän säännöksen soveltamisesta ei ole käytettävissä lähteenä. Havaitsin, että oikeuskäytännössä ei ole vakiintuneita esimerkkejä tapauksista, joissa sukupuoli olisi kirjattu olevan rikoksen yksinomaisena tai ensisijaisena vaikuttimena. Tapaukset painottuivat lähisuhdeväkivaltaan, jolloin vaikutin perustuu esimerkiksi parisuhteen päättymiseen, eikä suoraan sukupuoleen.

Tutkielma koostuu johdannon lisäksi kahdesta pääluvusta sekä loppupohdinnasta. Tutkielman toisessa luvussa tarkastellaan julkisen vallan vastuuta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämässä kansallisen lainsäädännön sekä kansainvälisten velvoitteiden valossa. Normihierarkian mukaisesti tutkielmassa käsitellään ensin perus- ja ihmisoikeuksia ja sen jälkeen syvennetään teemaa alemman tasoisella lainsäädännöllä. Kolmannessa luvussa analysoin rangaistuksen koventamisperustetta ja viharikosta, sekä muita oikeudellisia kysymyksiä, kuten laillisuusperiaatetta. Toisessa luvussa käsitelty perustuslakiin perustuva julkisen vallan edistämisvelvollisuus toimii lähtökohtana kolmannen luvun analyysille. Neljännessä luvussa kootaan keskeiset johtopäätökset ja arvioidaan sääntelyn merkitystä sukupuolten tasa-arvon turvaamisen näkökulmasta, sekä esitetään jatkotutkimuskysymys.

---

⁷ HE 7/2021 vp, s. 1.

2 Tosiasiallisen tasa-arvon oikeudellinen perusta

Tässä luvussa käsitellään aluksi tasa-arvon kannalta tärkeimpiä perus ja ihmisoikeuksia, jotta kansallisia lakeja voidaan tarkastella niiden valossa perustuslain 22 §:n mukaisesti. Pykälän mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Ihmisoikeudet antavat tutkielmalle kansainvälisen näkökulman, jolla perustellaan koventamisperusteen tarpeellisuutta. Perustuslain mukaan Suomi on Euroopan unionin jäsen (PL 1.3§), joten EU:n oikeus velvoittaa julkista valtaa turvaamaan kansalaisten oikeudet ja vapaudet.

2.1 Perus- ja ihmisoikeudet tasa-arvon taustalla

Perustuslakiin on kirjattu, että valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa (PL 1.2 §). Valtiosääntö tarkoittaa säädännäiseen oikeuteen perustuvia ja muulla tavoin syntyneitä oikeusnormeja, jotka sääntelevät yksilön ja julkisen vallan välisen oikeussuhteen perusteita⁸. Valtiosääntö sääntelee myös yksilöiden oikeusaseman perusteita. PL 1.2 § ei ole vain julistuksenomainen säännös, vaan sillä on ohjaava vaikutus.⁹ Perustuslaissa on säädetty sekä turvaamisvelvollisuus että edistämismvelvollisuus. Edistämismvelvollisuus on nähdäkseni enemmän aktiivinen ja positiivinen velvollisuus. Tasa-arvon edistämismvelvollisuus on tarkoittaa sitä, että viranomaisen on ja vakiinnutettava hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan tasa-arvon edistäminen viranomaisen toiminnassa ja tasa-arvon edellytykset on turvattava viranomaistoiminnan kaikissa vaiheissa¹⁰. Tämä voi konkretisoitua esimerkiksi rikoslainsäädännön koventamisperusteena ja preventioteorian kautta, joita käsitellään myöhemmin tutkielmassa lisää. Perustuslakiin kirjattu julkisen vallan edistämism- ja

---

⁸ Salminen, 2020, s. 6.

⁹ Husa, 2014, s. 47–48.

¹⁰ HE 195/2004 vp, s. 21.

turvaamisvelvollisuus on tärkeä näkökulma tasa-arvoon, koska sääntely heijastaa yhteiskunnan perustavanlaatuisia ja yleisesti hyväksytyjä arvoja¹¹.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat perusoikeuksia. Perusoikeudet ovat yksilölle kuuluvia oikeuksia, jotka ovat perustavanlaatuisia, yleisiä ja kaikille kuuluvia¹². Ne ovat myös yksilölle erityisen tärkeitä oikeuksia¹³. Ranskan vallankumoukseen liittyy ihmisen ja kansalaisen oikeuksien julistus, jonka mukaan valtion tehtävänä on oikeuksien säilyttäminen ja keskeisessä asemassa on ihmisen oikeus vapauteen. Toisten ihmisten loukkaus on vapauden luonnollisen perusoikeuden loukkaamista.¹⁴ Tämä historiallinen näkökulma perusoikeuksien turvaamisesta vahvistaa rikosoikeudellista näkökulmaa perusoikeuksien toteuttamiseen, koska toisen oikeuksien loukkaaminen johtaa yleensä rangaistukseen.

Perustuslain 6 §:ssä säädetään yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, jotka ovat suuressa yhteydessä perustuslain arvolähtökohtiin¹⁵. Pykälän mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä, ja ketään ei saa asettaa ilman hyväksyttävää perustetta eri asemaan. Sukupuoli on yksi säännöksessä mainituista henkilöön liittyvistä kielletyistä perusteista. Perusteluettelo ei ole tyhjentävä, eli siinä ei ole lueteltu kaikkia mahdollisia kiellettyjä syrjintäperusteita. Yhdenvertaisuussäännökset ovat erityisiä siitä syystä, että ne edellyttävät ihmisten samanlaista kohtelua, eikä niinkään takaa aineellista oikeutta¹⁶. Ne siis takaavat sen, että kaikki ihmiset saavat nauttia muista perustavanlaatuisista oikeuksista, jotka luovat aineellisia oikeuksia.

PL 6.4 §:ssä säädetään sukupuolten tasa-arvon edistäminen yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Momentti

---

¹¹ Ojanen, 2020, s. 39.

¹² Hallberg, 2010, Perusoikeuksien määrittely.

¹³ HE 309/1993 vp, s. 5.

¹⁴ Husa, 2014, s. 135.

¹⁵ Hallberg, 2010, Oikeudenmukaisuuden edistäminen yhteiskunnassa.

¹⁶ Husa, 2014, s. 187.

vahvistaa yhdenvertaisuusperiaatetta erikseen sukupuolten välillä¹⁷, koska se korostaa julkisen vallan velvollisuutta edistää sukupuolten tasa-arvoa aktiivisesti, eikä pelkästään kiellä syrjintää. Säännös on positiivinen velvoite, joka menee pidemmälle kuin pelkkä syrjinnän kieltä. Hallituksen esityksen eduskunnalle perustuslakien perusoikeuksien säännösten muuttamisesta mukaan PL 6.4 § on yhteydessä lakiin naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986, tasa-arvolaki), jonka perusteella tasa-arvosta otettiin säännös myös erikseen perustuslakiin. Edistämisen keinoja ei määritellä erikseen esitöissä, koska se jää esityksen mukaan lainsäätäjän myöhemmäksi tehtäväksi.¹⁸

Vertikaalinen ja horisontaalinen suhde määrittelevät perusoikeuksien toteutumisen kaksi eri näkökulmaa. Käsittelemme ensin vertikaalista suhdetta. Yksilön ja julkisen vallan suhde on vertikaalista eli pystysuoraa vaikuttamista¹⁹. Tässä tutkielmassa suhde merkitsee julkisen vallan turvaamisvelvoitetta, jolla turvataan perusoikeuksien toteutuminen kansalaisille. PL 1.2 §:n ihmisarvon käsite viittaa periaatteelliseen yhdenvertaisuuteen, joka tarkoittaa, että yhdenvertaisuus on perustavanlaatuisen oikeus²⁰. Jos esimerkiksi sukupuoleen perustuva epätasa-arvo jää tunnistamatta tai siihen ei puututa tehokkaasti julkisen vallan toimesta, valtio ei täytä velvollisuuttaan suojella ihmisarvoa, joka perustuu vertikaaliseen suhteeseen.

Perustuslain perus- ja ihmisoikeuksien edistämismääräys (PL 22 §) täydentää perustuslain 1.2 § oikeudenmukaisuuden edistämisaatimusta²¹. Säännökset velvoittavat julkisen vallan tekemään positiivisia toimia, joilla edistetään perusoikeuksien mahdollisimman hyvää toteutumista²². Tämä turvaamisvelvollisuus ulottaa perusoikeuksien taustalla olevat perustavanlaatuiset arvot koskemaan myös yksityisten välisiä suhteita, eli horisontaalisissa suhteissa.²³ Perusoikeuksien horisontaalivaikutus

---

¹⁷ HE 7/2021 vp, s. 26.

¹⁸ HE 309/1993 vp, s. 45.

¹⁹ Hallberg, 2010, Perusoikeudet valtion ja yhteiskunnan perusarvoina.

²⁰ HE 309/1993 vp, s. 42.

²¹ Hallberg, 2010, s. Oikeudenmukaisuuden edistäminen yhteiskunnassa.

²² Husa, 2014, s. 209.

²³ Hallberg, 2010, Perusoikeudet valtion ja yhteiskunnan perusarvoina.

tarkoittaa, että valtiolla on velvollisuus aktiivisesti suojata yksilöitä myös toisten yksilöiden taholta tulevilta loukkauksilta²⁴. Perustuslain 7.1 §:ssä on säädetty jokaisen oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen. Tämä säännös voidaan lukea yhdeksi aikaisemmin mainitusta aineellisesta oikeudesta, jota yhdenvertaisuussäännökset turvaavat kaikille ihmisille. Horisontaalisuus korostuu erityisesti PL 7.1 §:n kaltaisissa säännöksissä, koska sillä turvattua oikeutta voi horjuttaa toiset yksilöt. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo velvoittavat julkisen vallan turvaamaan jokaiselle yhtäläisen oikeuden laajimpaan mahdolliseen perusvapauteen, joka on yhteensopiva muiden samanlaisen vapauden kanssa²⁵. Tutkielman näkökulmasta muut yksilöt voivat horjuttaa tasa-arvoa esimerkiksi sukupuoleen perustuvalla rikollisuudella.

Ihmisoikeudet ovat jokaiselle ihmiskunnan jäsenelle kuuluvia oikeuksia ja ne ovat turvattu yleismaailmallisissa tai alueellisissa kansainvälisoikeudellisissa sopimuksissa²⁶. Ihmisoikeudet kuuluvat kaikille ihmisille, sillä perusteella, että he ovat ihmisiä, eikä esimerkiksi kansalaisuuden perusteella. Ihmisoikeuksilla suojataan samoja arvoja kuin perusoikeuksilla.²⁷ Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat turvattuja ihmisoikeuksia ainakin seuraavissa Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa.

Euroopan neuvoston yleissopimukset ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (SoPs 19/1999, Ihmisoikeussopimus) ja naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus) käsittelevät tutkielman kannalta olennaisia asioita. Ihmisoikeussopimus säätää syrjinnän kiellon 14 artiklassa. Artiklan mukaan yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet ja vapaudet taataan ilman minkäänlaista sukupuoleen tai muuhun ominaisuuteen tai asemaan perustuvaa syrjintää. Ihmisoikeussopimuksella taataan kansalaisoikeuksien, poliittisten oikeuksien ja perusvapauksien toteutuminen²⁸. Sopimuksen mukainen syrjintäkielto veloitetaan

---

²⁴ Ojanen, 2020, s. 40.

²⁵ Hallberg, 2010, s. Oikeudenmukaisuusteoria.

²⁶ Hallberg, 2010, s. Ihmisoikeuksien kehitys ja pääsisältö.

²⁷ Hallberg, 2010, Ihmisoikeus.

²⁸ HE 195/2004 vp, s. 9.

toteutumaan sopimusvaltioissa ihmisoikeussopimuksen 1 artiklan perusteella, jonka mukaan korkeat sopimuspuolet takaavat jokaiselle lainkäyttövaltaansa kuuluvalla yleissopimuksessa määritellyt oikeudet ja vapaudet.

Istanbulin sopimus sääntelee kaikista yksityiskohtaisimmin tutkielmaan liittyviä teemoja. Sen tavoitteena on edistää naisten ja miesten välistä tosiasiallista tasa-arvoa (1 luku 1 artikla b kohta). Sopimusosapuolet velvoitetaan myös toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntötoimet edistääkseen ja suojellakseen erityisesti naisten oikeutta elää vapaana väkivallasta sekä varmistamaan toimet uhrien oikeuksien suojelemiseksi (4 artikla). Sopimuksessa on mainittu myös rangaistus. 5 artiklan 2 kohta velvoittaa sopimusvaltiot varmistamaan lainsäädäntötoimet, joilla varmistetaan huolellisuusveloitteen noudattaminen tarkoituksena ehkäistä, tutkia, rangaista ja hyvittää valtiosta riippumattomien toimijoiden väkivallanteot. Sopimuksen 12 artiklassa on säädetty yleisiä velvoitteita, joilla ehkäistään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, esimerkiksi sukupuolistereotyypioiden poistamisen edistäminen, kaikkien väkivallan muotojen estäminen, poikien ja miehien kannustaminen väkivallan ehkäisyyn ja varmistaminen, ettei esimerkiksi kulttuuri tai kunnia oikeuta väkivaltaa. Istanbulin sopimuksen 18 artiklassa on myös säädetty, että osapuolten on toteutettava tarvittavat lainsäädäntötoimet suojellakseen kaikkia väkivallan uhreja uusilta väkivallanteoilta. Euroopan neuvoston sopimuksissa on selkeästi huomioitu, että tasa-arvon toteutumiseen ei riitä vain muodollisuus ja vertikaalisuus.

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) sopimuksista ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, kansalais- ja poliittisten oikeuksien sopimus, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus ja kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimus velvoittavat sopimusvaltiot takaamaan tasa-arvon kansalaisilleen. Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 1 artiklan mukaan kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan, joihin jokainen on 2 artiklan mukaan oikeutettuja ilman minkäänlaista erotusta. Ihmisten

yhdenvertaisuus on koko ihmisoikeusajattelun perustana ²⁹ . Saksan hallintotuomioistuimen (BVerwGE 64, 274) ratkaisussa ihmisarvoa tarkasteltiin objektiivisesti perusarvona. Tuomioistuin katsoi, että *peep show* -esitykset loukkaavat naisten ihmisarvoa, koska ne asettavat heidät alentavaan asemaan. Tuomioistuin katsoi, että ihmisarvo on objektiivinen arvo, josta yksilö ei voi luopua tehokkaasti. Tämä kertoo Saksan oikeusjärjestelmän vahvasta sitoutumisesta ihmisarvon suojelemiseen. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta ketään ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan, riippumatta yksilön omasta suostumuksesta³⁰ . Objektiivinen perus- tai ihmisoikeus nähdäkseni tarkoittaa julkisen vallan lainsäädännön kehittämisvelvollisuutta, johon ei liity yksilöiden subjektiiviset kokemukset tai vaatimukset. Ihmisarvo ja siihen perustuvat oikeudet eivät ole vain subjektiivista oikeutta, joka tarkoittaa sitä, että yksilö voi vaatia se toteuttamista viranomaisessa³¹ . Objektiivisuus tarjoaa keinon tunnistaa tilanteita, jotka ylläpitävät epäyhdenvertaisuutta ja vahvistavat toisen sukupuolen alemmaa asemaa.

Kansalais- ja poliittisten oikeuksien sopimuksen (SoPs 7–8/1976, KP-sopimus) 2 osan 2 artiklan mukaan jokainen sopimusvaltio sitoutuu kunnioittamaan ja takaamaan jokaiselle alueellaan olevalle ja oikeuspiiriinsä kuuluvalla yksilöllä yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet ilman minkäänlaista henkilön ominaisuuksiin perustuvaa syrjintää. Valtioiden on sitouduttava varmistamaan, että jokaisella henkilöllä, jonka yleissopimuksessa tunnustettuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on käytettävissä tehokas oikeuskeino. Tällä tavoin voidaan toteuttaa aikaisemmin esittelemääni subjektiivista oikeutta perus- ja ihmisoikeuksiin. KP-sopimuksen 3 artiklan perusteella sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan jokaiselle miehelle ja naiselle yhtäläisen oikeuden päästä osalliseksi kaikista yleissopimuksessa mainituista oikeuksista. Tämä oikeus suojataan myös 26 artiklassa, jonka perusteella kaikille ihmisille tulee taata tehokas suojeleminen esimerkiksi sukupuoleen perustuvia rikoksia vastaan. Hallituksen esityksen

---

²⁹ Husa, 2014, s. 137.

³⁰ Melander, 2008, s. 194.

³¹ Hallberg, 2010, Subjektiivinen oikeus.

eduskunnalle ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen kahdennentoista pöytäkirjan hyväksymisestä ja laiksi pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta mukaan tähän artiklaan sisältyy itsenäinen oikeus yhdenvertaisuuteen³².

Myös taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 6/1976, TSS-sopimus) 2 artiklan 2 kohdassa sopimusvaltiot velvoitetaan takaamaan yleissopimuksessa mainitut oikeudet ilman minkäänlaista henkilön ominaisuuksiin perustuvaa syrjintää. Yleissopimuksen 3 artiklassa huomioidaan tasa-arvo erikseen. Artiklan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan miehille ja naisille yhtäläisen oikeuden kaikkien sopimuksessa mainittujen oikeuksien nauttimiseen.

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (SopS 67/1986, CEDAW) tavoitteena on edistää ihmisoikeuksien tasa-arvoista toteutumista naisten osalta. Sopimuksen tavoite ei ole vain kieltää syrjintä, vaan parantaa naisten asemaa aktiivisin toimin³³. Sopimuksen 2 artiklan b-kohdassa sopimusvaltiot sitoutuvat hyväksymään asianmukaiset lainsäädäntö- ja muut toimet, jotka kieltävät kaiken naisten syrjinnän, niihin tarvittaessa liittyvine sanktioineen. 5 artiklassa määrätään, että sopimusvaltioiden on ryhdyttävä toimiin, joilla muutetaan miesten ja naisten sosiaalisia ja sivistyksellisiä käyttäytymiskaavoja poistaakseen ennakkoluulot ja tapaan tai muuhun perustuvat käytännöt, joiden lähtökohtana on käsitys jommankumman sukupuolen alemmuudesta tai ylemmyydestä. Tällaisten keinojen kautta Suomi voi täyttää kansainväliset sitoumukset. Sopimus ei siis rajoitu tasa-arvon muodolliseen toteuttamiseen, vaan velvoittaa sopimusvaltiot aktiivisiin positiivisiin toimiin naisten aseman parantamiseksi³⁴.

---

³² HE 121/2004 vp, s. 4.

³³ HE 195/2004 vp, s. 9.

³⁴ HE 195/2004 vp, s. 9.

Vuonna 2022 Ihmisoikeuskeskuksen selvityksessä kansallisista perus- ja ihmisoikeustoimijoista on annettu suosituksia rakenteiden ja tehtävien kehittämiseksi. Ihmisoikeuskeskuksen yhtenä suosituksena oli se, että on varmistettava tosiasiallisesti yksilöiden saman tasoinen suojan taso syrjäntäperusteista riippumatta.³⁵ Selvitys suosittelee valtion tekemään toimia, joilla on tosiasiallinen vaikutus vallitsevaan tilanteeseen. Tilanteella viitataan johdannossa esitettyyn viharikostilanteeseen ja sukupuolittuneeseen väkivaltaan. Myös Euroopan unionin sukupuolten tasa-arvopolitiikassa on havaittu, että naisten oikeudet eivät tosiasiallisesti toteudu täysimääräisesti, vaikka muodollinen tasa-arvo onkin laeissa turvattu. Euroopan komission vuonna 2025 laatimassa *Roadmap for Women's Rights*-asiakirjassa korostetaan, että ilman vahvempaa ja koordinoitumpaa toimintaa sukupuolten välinen tasa-arvo EU:ssa saavutetaan vasta noin 60 vuoden päästä.³⁶

Edellä mainittua väitettä vahvistaa myös 1995 naisten asemaa käsittelevän maailmankonferenssin (Pekingin julistus ja toimintaohjelma) tavoite edistää tasa-arvoa, kehitystä ja rauhaa kaikille maailman naisille. Julistuksessa sitoudutaan myös naisten ja miesten tasavertaisiin oikeuksiin ja myötäsyntyiseen ihmisarvoon. Jäsenvaltiot sitoutuvat strategiaan, jossa sukupuolten tasa-arvo pyritään huomioimaan kaikessa hallituksen toiminnassa. Tätä kutsutaan valtavirtaistamiseksi, ja sen tavoitteena on muuttaa hallinnon rakenteita niin, että ne tukevat tasa-arvon toteutumista käytännössä.³⁷ Julistuksessa esitetään, että sidosryhmien on ryhdyttävä toimiin esimerkiksi naisten ihmisoikeuksien kunnioittamisen ja edistämisen vahvistamiseksi sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi.

Perus- ja ihmisoikeussääntely turvaa sukupuolten tasa-arvon velvoittamalla julkista valtaa aktiivisiin toimiin. Perustuslain 6 § ja 22 § asettavat veloitteen edistää yhdenvertaisuutta ja perus- ja ihmisoikeuksia. Tätä täydentävät kansainväliset

---

³⁵ IOK 1/2022, s. 148.

³⁶ COM (2025) 97 final.

³⁷ HE 195/2004 vp, s. 9.

sopimukset, jotka edellyttävät tarkastelun perusteella konkreettisia toimia epätasa-arvon poistamiseksi. Julkisen vallan velvollisuus ulottuu sekä vertikaalisiin että horisontaalisiin suhteisiin, mikä tarkoittaa, että valtio on vastuussa myös yksityisen tahojen aiheuttamien oikeudenloukkausten ehkäisystä. Tämän luvun tarkastelun perusteella sääntely vahvistaa tasa-arvon toteutumista oikeudellisena ja käytännöllisenä velvoitteena.

2.2 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Tasa-arvolain 1 §:ssä säädetään, että lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Tasa-arvolla tarkoitetaan lainsäädännön mukaan sukupuolten tasavertaisuutta, joka on alakäsite yhdenvertaisuudelle. Hallituksen esityksessä eduskunnalle naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevaksi lainsäädännöksi esitetään, että sukupuolten välistä tasa-arvoa voidaan parhaiten edistää asennekasvatuksella ja valistuksella. Eriarvoisuuden poistamiseksi tarvittiin erityistä lainsäädäntöä, jolla korostetaan sukupuolten välisen yhdenvertaisuuden tärkeyttä ja joka velvoittaa viranomaisia, jotka voivat vaikuttaa tasa-arvon toteuttamiseen käytännössä.³⁸

Tasa-arvolain 1 §:ssä säädetty edistämismääräys täydentyy 4 §:ssä säädettyssä viranomaisen edistämismääräyksessä. Viranomaisen tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Pykälän perusteella on muutettava niitä olosuhteita, jotka estävät tasa-arvon toteutumisen³⁹.

---

³⁸ HE 57/1985 vp, s. 8.

³⁹ HE 7/2021 vp, s. 14.

Tämä säännös tarkentaa aikaisemmin käsiteltyä edistämismääräyksiä, joka on säädetty perustuslain 1.2 §:ssä sekä 22 §:ssä.

Lainsäädännön ominaisuus on sen tietyt yhteiskunnallisen intressin mukaiset toimet, joilla ihmisiä voidaan kohdella eri tavoin edistääkseen tosiasiallisen tasa-arvon toteutumista⁴⁰. Yhdenvertaisuuslain 1 §:n mukaan (1325/2014) lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää, sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa ja lain 5 § säädetään, että viranomaisen on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Yhdenvertaisuus merkitsee julkisen vallan positiivista toimimisvelvoitetta yhteiskunnassa esiintyvän eriarvoisuuden poistamiseksi.⁴¹ Yhdenvertaisuus sisältyy vahvasti perusoikeuden käsitteeseen, koska perustuslaissa turvatut oikeudet koskevat kaikkia⁴².

Tasa-arvolain 7 §:n mukaan sukupuoliin perustuvalla häirinnällä tarkoitetaan henkilön sukupuoliin, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan tämän henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Tällaista käytöstä voi olla esimerkiksi halventava puhe toisesta sukupuolesta⁴³. Yhdenvertaisuuslain 14 §:n mukaan henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen on häirintää, jos loukkaavalla käyttäytymisellä luodaan henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri. Nämä säännökset liittyvät vahvasti perustuslain 7.1 §: ään, jossa säädetään jokaiselle oikeus turvallisuuteen. Häirintä heikentää turvallisuuden toteutumista, joten sen tunnistaminen ja sanktioiminen on keskeinen osa perusoikeuksien turvaamista.

---

⁴⁰ Ojanen, 2020, s. 17.

⁴¹ Hallberg, 2010, Tosiasiallinen yhdenvertaisuus.

⁴² Melander, 2011, s. 176.

⁴³ HE 195/2004 vp, s. 28.

Perustuslain säännösten (*law in books*) ja valtiollisen totuuden (*law in action*) on oltava toisiaan vastaavia. Perustuslaki asettaa muulle lainsäädännölle kehykset, joten vastaavuus koskee myös muita alemman taseisia säädöksiä.⁴⁴ Muodollinen yhdenvertaisuus ja tasa-arvo eivät takaa oikeuksien tosiasiallista toteutumista. Muodollisuus tarkoittaa, että oikeudet ovat säädetty kirjalliseen lakiin.⁴⁵ Ihmisiä on kohdeltava samalla tavalla kiinnittämättä huomiota heidän eroihinsa, kun ratkaistaan jotain heidän oikeuksiinsa liittyvää asiaa⁴⁶. Anttilan mukaan tasa-arvon oikeudellinen luonne perustuu tosiasialliseen tasa-arvoon. Tosiasiallinen tasa-arvo voidaan määrittellä neljän eri tavoitteen avulla. Tavoitteita on resurssien tasaaminen, ihmisarvoa korostava ulottuvuus, syrjivien rakenteiden muuttaminen ja osallistava ulottuvuus.⁴⁷ Tutkielmaan liittyvä on ihmisarvoa korostava ulottuvuus, jonka mukaan kaikki ovat tasa-arvoisia ihmisyytensä perusteella, eikä sen perusteella, että kuuluu tiettyyn ryhmään. Sukupuolten tasa-arvo ei voi perustua niitä vertailevaan muodolliseen tasa-arvoon, vaan niiden tulee perustua ihmisarvoon. Kun tasa-arvon katsotaan toteutuvan riittävästi muodollisesti, edistämistä saatetaan pitää tarpeettomana – mikä voi johtaa siihen, että sukupuoleen liittyvät rakenteelliset ongelmat, kuten häirintä, jäävät huomiotta.

Trasek ry:n lausunnon mukaan naisiin ja naiseuteen kohdistuu erityislaatuista vihaa, mikä tekee naisten ja naiseksi oletettujen ihmisten olon turvattomaksi. Tällaista ei tapahdu miehille.⁴⁸ Naisuhrien osalta sukupuoli on merkittävä vaikutin rikoksen tekemiseen ja nämä rikokset ovat erityisen haitallisia tasa-arvon toteutumisen kannalta. On todistettu, että miehiin kohdistuneissa rikoksissa sukupuoli vaikuttimena on äärimmäisen harvinainen.⁴⁹ Vaikka rikoslaki on sukupuolineutraali ja symbolinen rikoslainsäädäntö ei ole katsottu olevan hyväksyttävää⁵⁰, on kuitenkin välttämätöntä,

---

⁴⁴ Husa, 2014, s. 48.

⁴⁵ Letto-Vanamo, 2020, s. 45.

⁴⁶ Hallberg, 2010, Muodollinen yhdenvertaisuus.

⁴⁷ Anttila, 2014, s. 271.

⁴⁸ Trasek ry 31.10.2021, s. 1.

⁴⁹ Paukku & Puhakainen, 2023, s. 5.

⁵⁰ HE 7/2021 vp, s. 14.

että naisten turvallisuuden tunnetta oikeutena vahvistetaan lainsäädännöllisten toimien kautta.

Suomi on saanut CEDAW-komitean osoituksen huolesta, joka koskee naisten asemaa ja oikeuksia Suomessa. Huolenaiheena on muun muassa tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain riittävä suoja moniperustaista syrjintää kokeneille naisille sekä sukupuolistereotyytiat, haitalliset perinteet, vihapuhe ja naisiin kohdistuva väkivalta. Komitea kehottaa Suomea edistämään sukupuolten tasa-arvoa osana kansainvälistä kestävän kehityksen tavoitteita ja jatkaa YK:n ihmisoikeussopimusten ratifiointia.⁵¹ Tämä tukee huomiota siitä, että sukupuoli koventamisperusteena voi toimia tehokkaana keinona julkisen vallan tasa-arvon turvaamisvelvollisuuden täyttämiseksi.

---

⁵¹ CEDAW/C/FIN/CO/8.

3 Sukupuoli koventamisperusteena

Tässä luvussa tarkastelen sukupuolten lisäämistä rikoslain rangaistuksen koventamisperusteeksi osana viharikosmäärittelyä ja tasa-arvon edistämistä. Luvussa analysoidaan sukupuolen asemaa rikoksen vaikuttimena, sen käytännön soveltamista ja oikeudellista merkitystä. Lisäksi luvussa käsitellään rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta, viharikosten oikeudellista määrittelyä ja viranomaisen roolia niiden tunnistamisessa sekä preventioteoriaa perusteluna sääntelyn vaikuttavuudelle ja ennaltaehkäisevälle tehtävälle. Pyrkimyksenä on perustella, miksi sukupuolen lisäämisen rikoslain rangaistuksen koventamisperusteeksi oli tarpeellista ja oikeudellisesti perusteltua, vaikka hallituksen esityksen asiantuntijalausunnoissa tuotiin esiin eriäviä näkemyksiä.

3.1 Sääntelyn sisältö ja soveltamisen edellytykset

Rikoslakiin on kirjattu vuonna 2004 6 luvun 5 §:n 1 momentin 4 kohtaan rangaistuksen koventaminen, kun rikoksen vaikutin perustuu uhrin ulkoisiin ominaisuuksiin, kuten sukupuoleen⁵². Rangaistusta voitiin koventaa, jos sen motiivi on ollut rasistinen tai muutoin syrjivä⁵³. Koventamisperusteet vaikuttavat rangaistukseen ankaroitavalla tavalla säädetyn asteikon mukaan ja niillä on vaikutusta rangaistuslajin valinnassa ja mittaamisessa. Rangaistuksen koventaminen merkitsi esimerkiksi vankeuden ankaroitamista muutamalla kuukaudella, ehdollinen vankeus voisi muuttua ehdottomaksi tai ehdollisen vankeuden lisäksi tuomittaisiin oheissakko.⁵⁴

Sukupuoli rikoksen vaikuttimena lisättiin vuonna 2022 uudeksi rangaistuksen koventamisperusteeksi rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 4 kohtaan. Lainkohdan mukaan koventamisperusteita on rikoksen tekeminen rotuun, ihonväriin, syntyperään,

---

⁵² HE 44/2002 vp, s. 190.

⁵³ Hyttinen & Tapani, 2020, s. 25.

⁵⁴ HE 7/2021 vp, s. 15.

kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen perustuvasta vaikuttimesta taikka niihin rinnastettavasta muusta vaikuttimesta. Koventamisperuste soveltuu yhtäläisesti tilanteisiin, riippumatta siitä, kohdistuuko rikoksen motiivi miehiin, naisiin tai muihin sukupuoli-identiteetteihin⁵⁵, koska rikoslain on oltava sukupuolineutraali.

Jotta käsiteltyä rangaistuksen koventamisperustetta voitaisiin soveltaa, teko on täytynyt tehdä nimenomaan uhrin ominaisuuteen kohdistuvan vaikuttimen perusteella⁵⁶ ja vaikuttimen tulee ilmetä konkreettisesti teon kautta⁵⁷. Konkreettinen ilmeneminen on välttämätöntä, koska tekoricosoikeuden periaate edellyttää, että tekijän persoonallisuus ei ole rangaistuksen mittaamisen peruste⁵⁸. Vaikutin voi ilmetä esimerkiksi kielellisten ilmausten kautta. Rangaistusta ei voida koventaa, jos uhri on valikoitunut sattumalta.⁵⁹ Uhrin satunnainen valikoituminen ei johda rangaistuksen koventamiseen, koska kaikki rikokset ihmistä kohtaan asettaa aina jonkun sukupuolen edustajan uhriksi. Tämän takia on oltava epäily siitä, että rikos tehtiin juuri uhrin sukupuoli vaikuttimena, jotta rangaistusta voitaisiin koventaa. Koventamisperusteen käyttö ei edellytä, että uhri kuuluu tosiasiallisesti tiettyyn ryhmään, vaan riittää, että vaikutin rikoksen tekoon on kielteinen asenne tiettyä ryhmää kohtaan, joka ilmenee teon yhteydessä. Korotettua rangaistusta ei voida määrätä tilanteisiin, jossa teon vihamotiivi on sisäänkirjoitettu rikostunnusmerkistöön, esimerkiksi kiihottaminen kansanryhmää vastaan⁶⁰.

Sukupuoleen kohdistuvaa vainoamista ilmentää seuraava tapaus. Korkeimman oikeuden ratkaisussa (KKO) KKO: 2022:8 selvitettiin, täyttääkö henkilön A tekemät toimet vainoamisen tunnusmerkit. A oli vainonnut B:tä useilla ja jatkuvilla viesteillään ja kirjoituksillaan sosiaalisessa mediassa. Viestien keskeinen sisältö koski B:n henkilöominaisuuksia, kuten ulkonäköä ja sukupuolta. B oli julkinen henkilö. Korkeimman oikeuden päätöksen mukaan A on syyllistynyt vainoamiseen. Vainoamisessa vihamotiivi ilmenee selkeästi viesteistä ja kirjoituksista. Tapauksessa motiivi on huomattavissa halventavasta puhetyylistä. Julkista henkilöä kohtaan tehdyn rikoksen motiivi voi ensisijaisesti liittyä

---

⁵⁵ HE 7/2021 vp, s. 10.

⁵⁶ HE 7/2021 vp, s. 21.

⁵⁷ LaVM 16/2022 vp, s. 7.

⁵⁸ HE 7/2021 vp, s. 6.

⁵⁹ HE 7/2021 vp, s. 12.

⁶⁰ Hyttinen & Tapani, 2020, s. 26.

mielipiteisiin tai kirjoituksiin, mutta sukupuoli saattaa paljastua vaikuttimeksi myöhemmin. Korkein oikeus totesi, että vainoamisen syy ei kohdistunut uhrin informaatiovaikuttamiseen tai kirjoitelmiin, vaan ne kohdistuivat nimenomaan uhrin ulkonäköön ja sukupuoleen.

Rikoslain koventamisperusteen säännöksen tavoitteena on naisten aseman parantaminen⁶¹, mutta hallituksen esitykseen pyydetyissä asiantuntijalausunnoissa ilmeni näkökulmia lainkohdan mahdollisista ongelmista. Valtakunnan syyttäjän asiantuntijalausunnossa väitettiin, että sukupuoleen perustuvien vihamotiivien toteen näyttäminen voi olla ongelmallista⁶². KKO 2022:8 tapauksessa sukupuoli voi olla toissijainen ilmenevä vaikutin, erityisesti silloin, kun rikoksen uhri on julkinen henkilö. Tällöin esimerkiksi mielipiteet voivat olla näkyvämpi vaikutin, johon rikoksen ajatellaan kohdistuvan. On mahdollista, että tapauksen vainoamista ei olisi tapahtunut, jos uhri olisi ollut toista sukupuolta. Tämä osoittaa, että sukupuoli voi olla keskeinen, joskin piilevä, vaikutin, jolloin toteennäyttäminen voi olla vaikeaa. Tämä ei kuitenkaan vähennä sääntelyn tarvetta. Lainsäädäntö tarjoaa viranomaisille keinon tunnistaa tekojen vaikuttimia ja mahdollistaa sukupuoleen perustuvan rikollisuuden vakavuuden oikeudellisen huomioimisen.

Käräjäoikeuden lausunnossa hallituksen esitykseen esitettiin huoli siitä, että järjestelmällinen häirintä ei välttämättä koske kaikkia sukupuolen edustajia, vaan kohdistuu heidän sisällään tiettyyn ryhmään⁶³, esimerkiksi johtavassa asemassa oleviin naisiin. Epäselvää on, onko näissä tilanteissa kyse sukupuolesta rikoksen vaikuttimena ja siitä aiheutuvasta rangaistuksen koventamisesta. Oikeusministeriön (OM) mukaan erityisesti julkisuudessa, politiikassa tai johtavissa asemassa toimivat naiset kohtaavat heidän sukupuoleensa kohdistuvaa vihaa⁶⁴. Käräjäoikeuden lausunto ei huomioi, että tasa-arvossa on kyse siitä, että poistetaan miesten ja naisten sosiaalisia ja sivistyksellisiä käyttäytymiskaavoja, jotka perustuvat ennakkoluuloon ja tapaan tai muuhun käytäntöön, jonka lähtökohtana on käsitys jommankumman sukupuolen alemmuudesta tai

---

⁶¹ HE 7/2021 vp, s. 15.

⁶² Valtakunnansyyttäjä 19.10.2021, s. 2.

⁶³ Pirkanmaan käräjäoikeuden lausunto 26.10.2021, s. 2.

⁶⁴ OM 22.10.2021 vp, s. 2.

ylemmyydestä⁶⁵. Vaikka rikoslaissa ei säädetä suoraan ennakkoluulojen poistamisesta, julkisella vallalla on velvollisuus edistää tasa-arvoa vaikuttavilla keinoilla.

Rikoksen tekijälle asetettava rangaistus on tosiasiallista tasa-arvon edistämistä, koska se reagoi mahdolliseen tasa-arvoa heikentävään toimintaan. Henkilön tietynlainen menettely johtaa rangaistussäännöksen mukaiseen rangaistukseen. Rangaistus on oikeudellinen seuraamus, jonka viranomainen määrää lain nojalla ja se on seurausta esimerkiksi kielteisen kokemuksen ja kärsimyksen aiheuttamisesta toiselle.⁶⁶ Rangaistuksella aiheutetaan tarkoituksellinen piina tai haitta rikoksen tekijälle⁶⁷. Rikoslain 6 luvun 4 §:n yleisperiaatteen mukaan rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. Lisäksi rangaistusta määrättäessä täytyy ottaa huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet (RL 6:3). Yleisesti lainsäädäntöön sisällytetyt kielto- ja käskynormit ovat tehottomia, jos niihin ei liitetä rangaistusuhkaa⁶⁸. Rikoslaki arvottaa rikoksia vaikuttimien perusteella, esimerkiksi koventamisperusteet ankaroittavat rangaistusta⁶⁹. Rangaistuksen avulla kyetään viestittämään rikoksen tekijälle sekä laajemmalle yleisölle sitä, mikä yhteiskunnassa on tuomittavaa ja vastoin yleisiä arvoja, ja juuri tästä syystä hallituksen esityksen⁷⁰ tavoite on korostaa edellä mainittujen motiivien moitittavuutta.

Sukupuoli koventamisperusteena voi lisätä tietoisuutta siitä, että myös sukupuoli voi olla ensisijainen vaikutin rikokselle. Eduskunnan oikeusasiamies lausunnossaan suhtautui kriittisesti sukupuolen lisäämiseen koventamisperusteeksi. Lausunnon mukaan sukupuoleen kohdistunut viha ei ole samalla tavoin organisoitunutta tai kollektiivista kuin esimerkiksi rasistinen viha ja tämän vuoksi ei olisi tarpeellista säätää sitä omaksi

---

⁶⁵ CEDAW 5 art.

⁶⁶ Hyttinen & Tapani, 2020, s. 73.

⁶⁷ Tolvanen, 2021, s. 2.

⁶⁸ Hyttinen & Tapani, 2020, s. 73.

⁶⁹ HE 7/2021 vp, s. 3.

⁷⁰ HE 7/2021 vp, s. 10.

koventamisperusteeksi.⁷¹ Oikeusasiamiehen näkökulma jättää huomioimatta sen, että väkivalta ja häirintä naissukupuolta kohtaan ilmenevät usein rakenteellisena, jatkuvina ja normalisoituina ilmiöinä. Tämä on uhka tasa-arvon tosiasialliselle toteutumiselle. Lisäksi oikeusasiamiehen esittämä huoli lainsäädännön politisoitumisesta ei ole perusteltua tasa-arvon kontekstissa, sillä sukupuolen huomioiminen rikosoikeudellisena vihavaikuttimena on osa valtioiden velvoitetta suojella kansalaisiaan viharikoksilta yhdenvertaisesti.

Sukupuolen lisääminen rangaistuksen koventamisperusteeksi on oikeudellisesti merkittävä askel kohti tasa-arvon tosiasiallista edistämistä rikosoikeuden keinoin. Se mahdollistaa sukupuoleen perustuvien vaikuttimien tunnistamisen osana rangaistuksen mittaamista, mikä vahvistaa lain johdonmukaisuutta ja yksilön oikeusturvaa. Se toimii välineenä, jolla julkinen valta täyttää perustuslain ja kansainvälisten velvoitteiden mukaisen tehtävänsä turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen, erityisesti tilanteissa, joissa sukupuoli on rikoksen tekemisen keskeinen, mutta aikaisemmin mahdollisesti sivuun jäänyt vihamotiivi.

3.2 Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

Rikosoikeuden laillisuusperiaate on säädetty perustuslain 8 §:ssä ja rikoslain 3:1 §:ssä. Perusoikeusjaottelussa laillisuusperiaate kuuluu vapausoikeuksiin⁷². Perustuslain pykälän mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoslain säännöksen mukaan rikokseen syylliseksi saa katsoa vain sellaisen teon perusteella, joka tekohetkellä on laissa nimenomaan säädetty rangaistavaksi ja rangaistuksen ja muun rikosoikeudellisen seuraamuksen on perustuttava lakiin. Yksilön kannalta laillisuusperiaate merkitsee sitä, että yksilöä turvataan vallan väärinkäyttöä

---

⁷¹ EOAK 5468/2020.

⁷² Husa, 2014, s. 140.

vastaan. Julkisen vallan näkökulmasta laillisuusperiaate vaikuttaa käytännön lainsoveltamiseen. Tuomari voi tuomita vain laissa säädetystä rikoksesta yksinomaan laissa määrättyyn rangaistukseen.⁷³ Perustuslakivaliokunnan mietinnön mukaan rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa⁷⁴. Periaate liittyy tämän perusteella myös rikoksesta annettuun rangaistukseen, joten myös rangaistuksen koventaminen on ilmaistava selkeästi.

Laillisuusperiaatteen yksiä tärkeimpiä osia on analogiakielto ja vaatimus siitä, että rangaistukset määritellään laissa⁷⁵. Analogiakielto tarkoittaa sitä, että normeja on tulkittava sanamuodon mukaisesti ja tulkinnassa ei saa ylittää termin kielellisen merkityksen rajoja⁷⁶. Rangaistuksen määrittelemisen laissa tutkielman perusteella tarkoittaa myös rangaistuksen mittaamisen tarkkaa määrittelyä laissa. Tärkeänä osana on myös täsmällisyysvaatimus. Täsmällisyysvaatimuksen perusteella rikoslain säännökset on oltava tarkkarajaisia. Tulkinnan avulla ei ole hyväksyttävää laajentaa säännöksen merkitystä, jos vaihtoehto ei ole riittävän läheinen tunnusmerkistön ydintarkoituksen kanssa.⁷⁷

Rangaistuksen koventamisperusteet, jotka käsittelevät tiettyjä vaikuttimia, koskivat aikaisemmin vain vähemmistöryhmiä, kuten seksuaaliseen suuntautumiseen ja vammaisuuteen liittyvät vaikuttimet. Säännöksessä on maininta siitä, että koventamisperusteeksi tulkitaan myös muu niihin rinnastettava vaikutin. Aikaisemmin sukupuoli vaikuttimena oli rangaistavissa vain rinnastettaessa muihin. Professori Sakari Melander antoi lausunnon hallituksen esitykseen. Hän antoi kritiikkiä esitykselle siitä, että miten sukupuoli koventamisperusteena selkeyttäisi oikeustilaa, niin kuin esityksessä väitettiin⁷⁸. Vähemmistöryhmä on tässä kontekstissa ratkaiseva termi, koska kumpikaan

---

⁷³ Sandberg, 2025, s. 4.

⁷⁴ PeVL 20/2018 vp, s. 2.

⁷⁵ Husa, 2014, s. 145.

⁷⁶ Lindroos-Hovinheimo 2006, s. 364.

⁷⁷ Sandberg, 2025, s. 5.

⁷⁸ Melander, 29.10.2021, s. 10.

sukupuoli ei ole vähemmistö, joten sukupuoleen perustuva vihamotiivi oli rangaistavissa vain tulkitsemalla se osaksi muita rinnastettavia vaikuttimia.⁷⁹ Sukupuoli ei ole verrannollisessa asemassa vähemmistöön. Sukupuoleen perustuvan häirinnän yleistyessä on aiheellista, että säädettiin nimenomainen suojakeino. Henkilön ominaisuuteen perustuva vaikutin rangaistuksen koventamisperusteena suojelee heikommassa asemassa olevia⁸⁰. Vaikka kumpikaan sukupuoli ei ole vähemmistö, se voi tietyissä olosuhteissa ilmentää haavoittuvuutta tai alisteista asemaa erityisesti silloin, kun rikoksen vaikuttimena on sukupuoleen kohdistuva antipatia.

Melander väitti, että sukupuolen lisääminen listaan muuttaisi logiikkaa, koska sukupuoli ei ole vähemmistö. Nähdäkseni koventamisperusteen tavoitteena ei ole kuitenkaan suojella ainoastaan nimenomaan vähemmistöjä, vaan suojella rikoksen uhreja siltä, että heihin kohdistuu rikoksia heidän ominaisuuksien ja ryhmään kuulumisen takia. Sukupuoleen perustuva rikollisuus on tilastojen mukaan tasa-arvo ongelma Suomessa⁸¹, joten oli aiheellista säätää myös sukupuoli koventamisperustelistaan. Alun perin koventamisperuste oli säädetty vähemmistöjen suojaksi, koska vähemmistöihin kohdistuvat rikokset vaarantavat ryhmiin kuuluvien asemaa, oikeuksia ja turvallisuutta. Lisäksi rikokset voivat herättää vakavia pelkotiloja ja altistaa rikokselle toistamiseen. Hallituksen esitys, jolla säädettiin alkuperäinen koventamisperustesäännös, esitti, että rangaistusta voitiin koventaa myös enemmistöryhmään kuuluvan henkilön ollessa uhrina, jos rikos on tehty nimenomaan ryhmään kuulumisen vuoksi.⁸²

Sukupuoli rikoksen koventamisperusteena vahvistaa rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen toteutumista lainsäädännössä, koska sen kirjaaminen lakiin vahvistaa sääntelyn täsmällisyyttä ja ennakoitavuutta sekä estää analogisen tulkinnan, jonka laillisuusperiaate nimenomaisesti kieltää. Sukupuolta ei voida pitää vain muihin

---

⁷⁹ HE 7/2021 vp, s. 26.

⁸⁰ Melander, 29.10.2021, s. 5.

⁸¹ Sosiaali- ja terveysministeriö 22.10.2021, s. 1.

⁸² HE 7/2021 vp, s. 7.

vaikuttimiin rinnastettavana perusteena, sillä se ei ole luonteeltaan verrattavissa esimerkiksi vähemmistöasemiin liittyviin ominaisuuksiin.

3.3 Viharikosten määrittely

Viharikoksessa on kyse rikoksen taustalla olevan motiivin kriminalisoinnista. Käsite alun perin lähtenyt Yhdysvalloista.⁸³ Mikä tahansa rikos voi olla viharikos, joten rangaistusta määrättäessä sen taustalla oleva ennakkoluulo tai vihamielisyys ratkaisee⁸⁴. Tässä tutkielmassa viitataan viharikoksiin, joissa vihavaikutin ei kuulu rikoksen tunnusmerkistöön, esimerkiksi pahoinpitely. Nämä rikokset ovat rangaistavissa, vaikkei vihavaikutinta olisikaan, mutta jos vihavaikutin liittyy rikokseen, silloin rangaistusta kovennetaan.⁸⁵ Poliisiammattikorkeakoulun katsauksen mukaan viharikoksen vaikuttimena on yleensä vähemmistöön kohdistuva antipatia⁸⁶. Viharikoksessa teon vaikutin ilmenee vahvasti tekijän toiminnassa. Esimerkki viharikoksesta voi olla se, jos tekijä käyttää väkivaltaa uhria kohtaan sillä perusteella, että uhri on tiettyä sukupuolta ja jota kohtaan tekijällä on kielteisiä tuntemuksia.

Valmisteltaessa hallituksen esitystä sukupuolen lisäämiseksi rangaistuksen koventamisperusteeksi, poliisihallitus määritteli lausunnossaan, että viharikoksia ovat teot, jotka kohdistuvat tiettyä henkilöä, ryhmää, jonkun omaisuutta, instituutiota tai näiden edustajaa kohtaan, kun motiivina on ennakkoluulo tai vihamielisyys, uskontoa tai vakaumusta, seksuaalista suuntautumista, sukupuoli-identiteettiä, sukupuolen ilmaisua tai vammaisuutta kohtaan⁸⁷. Tätä määritelmää täydentää lisäksi se, että jos joku rikosasian osapuolista epäilee vihamotiivia, voi riittää syyksi käsitellä tapausta viharikoksena viranomaisten toimesta⁸⁸. Epäily ei kuitenkaan johda suoraan esimerkiksi

---

⁸³ Peutere, 2010, s. 351.

⁸⁴ Rauta, 2024, s. 11.

⁸⁵ OM julkaisu 18/2021, s. 11.

⁸⁶ HE 7/2021 vp, s. 3.

⁸⁷ Poliisihallituksen lausunto 22.10.2021, s. 1.

⁸⁸ OM julkaisu 18/2021, s. 15.

rangaistuksen koventamiseen. Rikosoikeuden lainsäädännön näkökulmasta viharikoksella tarkoitetaan tekoa, jossa tuomioistuimien on soveltanut rangaistuksen koventamisperustetta vaikuttimen vuoksi, joka on kohdistunut henkilön ominaisuuksiin. Vihavaikutin johtuu kielteisen suhtautumisen voimakkaimmasta asteesta, eli vihasta⁸⁹, jonka kohteena on jonkun ihmisryhmän ominaisuus, esimerkiksi sukupuoli. Nähdäkseni ominaisuus vaikuttimena tekee viharikoksista ilmiöinä erityisen haitallisia, koska pysyvä ominaisuus voi altistaa uhriksi joutumiseen uudelleen. Istanbulin sopimus määrittelee 3 artiklan c kohdassa sukupuolen tarkoittavan yhteiskunnallisesti rakentuneita rooleja, käyttäytymismuotoja, toimintoja ja ominaisuuksia, joita tietty yhteiskunta pitää sopivina naisille ja miehille. Tämä määrittely on olennaista, jotta voidaan huomioida vihavaikuttimien kohdistuminen sukupuoleen ja huomioida sen vaikutus erityisesti naisten asemaan ja tasa-arvon tosiasialliseen toteutumiseen. Tärkeä näkökulma on, että yhdenvertaisuussäännöksillä ei pyritä poistamaan ihmisten välillä luonnostaan esiintyviä eroja, vaan nimenomaan poistaa eroihin perustuvaa kiellettyä toimintaa.⁹⁰

Viharikosten tekijät voidaan jakaa eri ryhmiin vaikuttimien mukaan. Eräs ryhmistä koostuu henkilöistä, jotka ovat ennakkoluuloisia ja omaavat viha-asenteita, joiden vuoksi taistelevat alempiarvoisena pitämiään ihmisryhmiä vastaan.⁹¹ Useimmiten viharikokset kohdistuvat tuntemattomiin ihmisiin, ja yleisin viharikos oli henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos, jonka motiivina oli ennakkoluulo uhrin ominaisuuksia kohtaan⁹².

Viranomaisnäkökulma on tärkeää liittää viharikosten käsittelyyn, koska aikaisemmin olen käsitellyt julkisen vallan velvollisuutta lisätä konkreettisia toimia tasa-arvon parantamiseksi. Konkreettisuus merkitsee erityisesti käytännön viranomaistoimintaa, joka perustuu lainsäädäntöön ja sen asettamiin velvoitteisiin. Poliisilla on rooli viharikosten tunnistamisessa rikosprosessin alkuvaiheessa. Koska poliisi ensimmäisenä arvioi rikosten taustamotiiveja, heidän tulkintansa vaikuttavat koko rikosprosessin

---

⁸⁹ Karkkulainen, 2022, s. 42.

⁹⁰ Ojanen, 2020, s. 17.

⁹¹ OM julkaisu 26/2023, s.10.

⁹² OM julkaisu 26/2023, s. 12.

lopputulokseen⁹³. Esimerkiksi solvaukset voivat olla keskeisiä todisteita vihavaikuttimesta ja ilman tällaisia tapahtumia voi olla vaikeaa käsitellä tekoa viharikoksena.⁹⁴ Seikat, jotka täyttävät rangaistuksen koventamisperusteiden soveltamisen kriteerit, ovat hyvin tärkeitä kirjattavia jatkotutkimusten kannalta. Poliisi hankkii viharikoksesta tietoa kysymyksillä, aiemman toiminnan selvittämisellä ja muulla tiedonhankinnalla⁹⁵.

Syyttäjällä ja tuomioistuimella on keskeinen tehtävä viharikosten käsittelyssä. Syyttäjän tulee esittää riittävä näyttö vihamotiivin olemassaolosta ja perusteltava vaatimuksensa selkeästi, jotka tuomioistuin ottaa huomioon rangaistusta määrättäessä. Poliisilta syyttäjälle edennyt tapaus ei aina johda vihamotiiviin perustuvaa rangaistuksen koventamista. Vuonna 2017 syyttäjä vaati vihamotiiviin perustuvaa koventamista 38 tapauksessa, mutta käräjäoikeus määräsi koventamisen vain 12 tapauksessa.⁹⁶ Eli vain noin 32 prosenttia tapauksista menestyi. Huolestuttava näkökanta on myös se, että kyseisistä tuomioista vain puolissa oli perusteltu, millä tavalla koventamisperuste vaikutti viharikoksen rangaistukseen, joka voi viitata koventamisperusteen käytännön soveltamisen ongelmiin.

Oikeusturva tarkoittaa julkisen vallan keinoja, joilla turvataan oikeuksien ja velvollisuuksien toteutuminen⁹⁷. Tässä kontekstissa oikeusturvalla viitataan yksilön oikeutta saada sukupuoleen perustuva rikos käsitellyksi asianmukaisesti viranomaisessa tai tuomioistuimessa, ja myös sitä, että yksilö voi luottaa, että hänen kokemansa loukkaus kohdataan vakavasti ja valtion velvoitteiden vaatimalla tavalla. Perustuslain 21 § turvaa jokaiselle oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon, ja se kattaa sekä menettelyllisen oikeudenmukaisuuden, että sen, että asia käsitellään tehokkaasti ja puolueettomasti⁹⁸. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta tämä tarkoittaa,

---

⁹³ Bell, 2002, s. 39.

⁹⁴ Peutere, 2010, s. 352.

⁹⁵ Poliisihallitus 22.10.2021, s. 2.

⁹⁶ OM julkaisu 18/2021, s. 101.

⁹⁷ Mäenpää, 2020, s. 95.

⁹⁸ HE 309/1993 vp, s. 74.

että sukupuoleen perustuvat rikokset on tunnistettava ja arvioitava lainmukaisesti, jotta yksilön oikeus oikeusturvaan toteutuu tosiasiallisesti, esimerkiksi rangaistusta koventamalla.

Poliisihallituksen vuonna 2011 antama ohje viharikosten tilastoimiseen määrittelee, että viharikos tulee kyseeseen jos: teon osittaisena tai koko motiivina tulkittaisiin olevan ennakkoluulo tai viha tiettyä kansanryhmää kohtaan, se olisi tehty osittain tai kokonaan RL 6:5 §:ssä säädettyjen koventamisperusteiden vuoksi, tai jos rikosnimike olisi kiihottaminen kansanryhmää vastaan, syrjintä tai joku muu rikos, jossa vihamotiivi sisältyy rikoksen tunnusmerkistöön. Tämä ohje ei kuitenkaan velvoita viranomaisia luokittelemaan rikoksia viharikoskoodilla. Euroopan unionin perusoikeusviraston mukaan viharikoskoodiluokittelu tulisi olla aina pakollista.⁹⁹ Viranomaisten yhtenäinen ja velvoittava tilastointikäytäntö on olennainen edellytys sille, että sukupuoleen perustuvat vihamotiivit tunnistetaan ja niihin voidaan puuttua tehokkaasti rikosoikeudellisin järjestelmän keinoin.

Vihamotiivien tunnistaminen ja oikeudellinen huomioiminen edellyttävät viranomaisten yhteistyötä, sekä tarkkaa dokumentointia prosessin jokaisessa vaiheessa ja oikeudellista arviointia. Vihamotiivin selvittäminen alusta alkaen edellyttää poliisien, syyttäjien ja tuomareiden koulutusta, mikä on mahdollista toteuttaa nykyisten viharikoskoulutusten ja toimintamäärärahojen puitteissa.¹⁰⁰ Tämä viranomaisnäkökulma korostaa, kuinka tärkeää on, että rikosprosessin kaikki toimijat osaavat tunnistaa ja käsitellä sukupuoleen perustuvia vihamotiiveja, jotta koventamisperusteen avulla voidaan ehkäistä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Lopuksi voidaan todeta, että sukupuolen lisääminen rangaistuksen koventamisperusteeksi vahvistaa viharikosten oikeudellista käsittelyä ja tukee julkisen vallan velvollisuutta turvata perus- ja ihmisoikeuksia sekä keino edistää tasa-arvoa.

---

⁹⁹ OM julkaisu 18/2021, s. 21.

¹⁰⁰ HE 7/2021 vp, s. 15.

Viranomaisen rooli ja yhtenäinen toimintatapa ovat olennaisia, jotta sukupuoleen perustuvat viharikokset saavat lainmukaisen ja yhdenvertaisen kohtelun. Näin koventamisperuste toimii konkreettisenä käytännön välineenä tasa-arvon edistämässä.

3.4 Preventioteoria

Preventioteorian mukaan rankaisemisella voidaan vaikuttaa rikosentekijän ja muiden henkilöiden tulevaan käyttäytymiseen¹⁰¹. Kun lakiin kirjataan rangaistus tarpeeksi vaikuttavasti, voidaan ehkäistä tulevia rikoksia. Rikoksen tekijän on saatava ymmärtämäänsä se, että hänen tekemä rikoksensa on yhteiskunnallisesti ja oikeudellisesti moitittava. Rangaistuksen perimmäinen piirre on juuri moitteen esittäminen.¹⁰² Hallituksen esityksen mukaan rikoslain säännökset yleisesti osoittavat teon moitittavuutta.¹⁰³ Moitittavuus korostuu erityisesti rangaistuksen koventamisperusteissa. Koventamisperuste on tärkeä keino käyttäytymisen sääntelemiseen, koska ne pyrkivät vaikuttamaan ihmisten asenteisiin, joista teot kumpuavat. Pelon ja uhan ilmapiiri voi lisääntyä, jos vihavaikuttimesta tehtyihin tekoihin ei lainsäädännöllä eikä käytännön tasolla puututa¹⁰⁴.

Vaikka rikoslaki sääntelee vain rikoksia ja rangaistuksia, sukupuoli koventamisperusteena edistää tasa-arvoa tosiasiallisesti. Symbolinen lainsäädäntö voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että rikoslakia käytetään vain ihmisten asenteiden muokkaamiseen¹⁰⁵. Erityisesti julkisuudessa, politiikassa tai johtavissa asemissa toimivat naiset kohtaavat heidän sukupuoleensa kohdistuvaa vihaa¹⁰⁶. Tasa-arvoon vaikuttavat rikokset voivat olla mitä vain rikoksia. Rikosten ehkäisemisen kannalta on siis

---

¹⁰¹ Hyttinen & Tapani, 2020, s. 79.

¹⁰² Tolvanen, 1.11.2021, s. 2.

¹⁰³ HE 7/2021 vp, s. 14.

¹⁰⁴ OM 22.10.2021, s. 2.

¹⁰⁵ Tolvanen, 1.11.2021, s. 2.

¹⁰⁶ OM 22.10.2021, s. 2.

huomattavasti tehokkaampaa säätää sukupuoli koventamisperusteeksi, kuin sen lisääminen joidenkin rikosten tunnusmerkistöihin.¹⁰⁷

Eduskunnan oikeusasiamiehen lausunnossa kritisoitiin sukupuolen listaamista koventamisperusteeksi. Lausunnon mukaan vaikuttimien ”pistemäinen” nostaminen paheksuttavuudessa toisten yläpuolelle rajoittaa tuomioistuimen harkintavaltaa. Lausunnossa esitetään kysymys, että miksi jokin toinen vaikutin olisi lievemmin rangaistava kuin sukupuoli.¹⁰⁸ Sukupuoli koventamisperusteena toimii viestinä siitä, että sukupuoleen perustuva viha ei ole hyväksyttävää – ja näin sillä on myös ennaltaehkäisevä vaikutus. Lisäksi sukupuolten tasa-arvon toteutumisen ongelmat ovat tunnistettu laajasti erilaisissa kansainvälisissä sopimuksissa, joten on aiheellista toteuttaa niiden asettamia velvoitteita.

Nousiainen artikkelissa nousi näkökulma, jonka mukaan tasa-arvon käsittäminen niin, että siihen sisältyy sisällöllisiä sosiaalisen tasa-arvon tavoitteita, olisi oikeuden politisoitumista ja yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaus¹⁰⁹. Tämä luo erittäin hyvän vastaväitteen tutkielman tutkimuskysymykselle. Tutkielmassa korostetaan, että perustuslain 1.2 § ja 22 § velvoittaa julkista valtaa edistämään tosiasiallista tasa-arvoa, mikä edellyttää aktiivisia ja konkreettisia toimia eriarvoistavien rakenteiden purkamiseksi. Tämä ei ole oikeuden politisointia, vaan oikeusjärjestykseen sisältyvä velvollisuus, joka pohjautuu valtiosäätöön. Tosiasiallisen tasa-arvon edistäminen konkreettisin ja ehkäisevin keinoin toimii oikeudellisena keinona suojella ihmisarvoa – ei sen vastaisena.

---

¹⁰⁷ Poliisihallitus 22.10.2021, s. 2.

¹⁰⁸ Eduskunnan oikeusasiamies 2021, s. 4.

¹⁰⁹ Nousiainen, 2005, s. 1191.

4 Johtopäätökset

Tämän tutkielman tavoitteena oli selvittää, mikä on sukupuolen lisäämisen rangaistuksen koventamisperusteeksi oikeudellinen merkitys suhteessa tasa-arvon edistämiseen. Tutkielmassa on tarkasteltu ilmiötä lainsäädännön kehityksen, rikosoikeudellisten periaatteiden, kansallisen ja kansainvälisen normiston näkökulmista. Tutkimustulosten perusteella tein seuraavat johtopäätökset:

Ensinnäkin sukupuolen säätämisen rangaistuksen koventamisperusteeksi rikoslain 6 luvun 5 §:ään vahvistaa perustuslain 6 §:n ja 22 §:n mukaisia julkisen vallan velvoitteita turvata yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutuminen. Tämä korostuu erityisesti tilanteissa, joissa muodollinen tasa-arvo ei riitä turvaamaan yksilön tosiasiallista oikeusturvaa ja turvallisuutta. Koventamisperusteen sääntely ei ainoastaan mahdollista yksittäistapauksen oikeudenmukaisempaa rangaistuksen mittaamista, vaan myös toteuttaa julkisen vallan positiivista toimintavelvollisuutta tunnistaa ja puuttua sukupuoleen perustuvaan häirintään ja väkivaltaan. Tutkielmassa esitetty kansainvälinen sääntely osoittaa ja velvoittaa, että tasa-arvon toteutuminen edellyttää aktiivisia ja vaikuttavia lainsäädännöllisiä toimia.

Toiseksi sukupuolen lisääminen on ollut välttämätöntä rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta. Aiemmin sukupuolen rinnastaminen muihin vaikuttimiin loi oikeudellista epäselvyyttä. Nykyinen sääntely parantaa rikosoikeudellisen järjestelmän täsmällisyyttä ja ennakoitavuutta. Sukupuoli rangaistuksen koventamisperusteena on osa rikosoikeuden preventiivistä tehtävää. Se on konkreettinen ja vaikuttava keino, jolla voidaan vahvistaa yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Kolmanneksi vaikka asiantuntijalausunnoissa on esitetty huolia sukupuolivaikuttimen toteen näyttämisestä, tutkielmassa esitetty analyysi tukee käsitystä siitä, että tällaiset näyttövaikeudet eivät ole syy olla säätämättä kyseistä koventamisperustetta. Vihavaikuttimen osoittaminen on osa normaalia rikosoikeudellista todistelua ja

lainsäädäntö tarjoaa selkeät edellytykset, joiden täytyessä koventamisperustetta voidaan soveltaa.

Tutkimuskysymykseen tiivistävä vastaukseni on: Sukupuolen lisääminen rangaistuksen koventamisperusteeksi vahvistaa oikeudellisesti tasa-arvon edistämistä tekemällä sukupuoleen kohdistuvasta vihavaikutuksesta selkeästi moitittavan vaikuttimen. Se konkretisoi julkisen vallan perustuslaillisen velvollisuuden turvata tasa-arvo ja mahdollistaa sukupuoleen perustuvien rikosten tehokkaamman tunnistamisen ja rankaisemisen, edistäen näin tosiasiallista tasa-arvoa.

Jatkotutkimuskysymys olisi: Miten sukupuoleen perustuva vihavaikutin tunnistetaan ja todennetaan rikosoikeudellisessa prosessissa, ja mitkä tekijät vaikuttavat koventamisperusteen soveltamiskynnykseen käytännössä? Tämä kysymys mahdollistaisi empiirisen ja oikeusvertailevan jatkotarkastelun esimerkiksi tuomioistuinten ratkaisuista myöhemmin, kun uutta koventamisperustetta on sovellettu käytännössä.

Lähteet

- Anttila, O. (2014). *Kohti tosiasiallista tasa-arvoa?* Lakimies 2/2014 (s. 267–271).
Noudettu 15.3.2025 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/lakimies/130510006.pdf>.
- Bell, J. (2002). *Deciding When Hate Is a Crime: The First Amendment, Police Detectives, and the Identification of Hate Crime*. Indiana University Maurer School of Law.
CEDAW/C/FIN/CO/8.
COM (2025) 97 final.
EOAK/5468/2020.
- Hallberg, P. (2010). Perusoikeusjärjestelmä. Teoksessa: V.-P. Viljanen, K. Tuori, M.Scheinin, T. Ojanen, H. Karapuu & P. Hallberg. *Perusoikeudet*. Alma Talent.
- Hirvonen, A. (2011). *Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan*. Helsingin yliopisto, Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17.
- Husa, J. (2014) *Julkisen vallan oikeudelliset perusteet: Johdatus julkisoikeuteen*. Alma Talent.
- Hyttinen, T. & Tapani, J. (2020). *Rikoksen ja rangaistuksen äärellä*. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. (Alun perin julkaistu 2018).
- Ihmisoikeuskeskus. (2022). *Selvitys kansallisista perus- ja ihmisoikeustoimijoista*. Ihmisoikeuskeskuksen julkaisuja 1/2022. Noudettu 15.3.2025 osoitteesta <https://bin.yhdistysavain.fi/1586428/ZmHhTqfJ5NNqXD4SoWlz0Xc87k/IOK>
[SELVITYS KANSALLISISTA PIO-TOIMIJOISTA 2022 FI.pdf](#).
- Karkkulainen, J. (2022). *Milloin rikos on tehty sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta? Defensor legis*, 1/2022 (s. 40–59). Noudettu 21.4.2025 https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/defensor_legis/100049.pdf.
- Letto-Vanano, P. (2020). *Johdatus oikeuteen ja oikeudelliseen ajatteluun*. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.
- Lindroos-Hovinheimo, S. (2006). *Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaikutus tulkintaan*. Oikeus 35/2006 (s. 364–380). Noudettu 4.4.2025 osoitteesta [Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaikutus tulkintaan.](#)

- Melander, S. (2008). *Ihmisarvon muuttuva oikeudellinen merkitys – erityisesti rikosoikeudessa*. *Oikeus* 2/2008 (s. 181–199). Noudettu 15.2.2025 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/oikeus/53020002.pdf>.
- Melander, S. (2011). *Yhdenvertaisuus rikosoikeudessa*. *Oikeus* 2/2011 (s. 175–198). Noudettu 25.4.2025 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/oikeus/78640002.pdf>.
- Mikkola, M. (2024). *Kritiikkiä ja toisenlaista ajattelua*. *Lakimies* 5/2024 (s. 707–714). Noudettu 13.4.2025 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/lakimies/1001190005.pdf>.
- Mäenpää, O. (2020). *Julkinen valta ja oikeusvaltio*. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.
- Nousiainen, K. (2005). Tasa-arvon monet kasvot: kansainvälisistä vaikutuksista Suomen tasa-arvo-oikeudessa. *Lakimies* 7–8/2005 (s. 1188–1209). Noudettu 14.4.2025 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/lakimies/27450009.pdf>.
- Oikeusministeriö. (2021). *Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 2021:18: Viharikokset ja niiden käsittely rikosprosessissa*. Noudettu 3.3.2025 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163254/OM_2021_18_SO.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Oikeusministeriö. (2023). *Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 2023:26: Viharikosten tekijät*. Noudettu 3.3.2025 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164987/OM_2023_26_SO.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Oikeusministeriön lausunto 22.10.2021. HE 7/2021.
- Ojanen, T. (2020). *Perusoikeusjuridiikka*. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. (Alun perin julkaistu 2015).
- Paukku, E., Puhakainen, E. (2023). *Kunnia ja sukupuoli – sukupuolten väliset erot kunnianloukkausrikoksissa*. Edilex- referee-artikkeli 2023/2. Noudettu 15.3.2025 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/artikkelit/29349.pdf>.
- Peutere, L. (2010). *Rasistinen motiivi rangaistuksen koventamisperusteena – tutkimus Helsingissä vuonna 2008 poliisin tietoon tulleista rikosepäilyistä*. *Oikeus* 39/2010

(s. 350–368). Noudettu 16.3.2025 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/oikeus/75150001.pdf>.

Pirkanmaan käräjäoikeuden lausunto 26.10.2021. HE 7/2021.

Poliisihallituksen lausunto 22.10.2021. HE 7/2021.

Professori Matti Tolvanen. Lisäselvitys 1.11.2021. HE 7/2021.

Professori Sakari Melander. Lausunto 29.10.2021. HE 7/2021.

Rauta, J. (2024). *Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2023*. Poliisiammattikoulun katsauksia 38. Grano Oy. Noudettu 5.4.2025 osoitteesta https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/866764/Polamk_katsauksia_38.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Salminen, J. (2020). *Suomen valtiosääntö ja Euroopan Unioni*. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. (Alun perin julkaistu 2019).

Sandberg, R. (2025). *Aikaisemman rikosten yksiköintiä koskevan ratkaisun vaikutus koventamisperusteen soveltamiseen uusista rikoksista tuomittaessa*. Edilex-sarja 2/2025. Noudettu 25.5.2025 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/artikkelit/100030.pdf>.

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto 22.10.2021. HE 7/2021.

Trasek ry lausunto 31.10.2021.

Valtakunnansyyttäjän lausunto 19.10.2021. HE 7/2021.

VN 31/2019. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta.

Virallislähteet

HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeuksien säännösten muuttamisesta.

HE 195/2004. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta.

HE 121/2004 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen kahdennentoista pöytäkirjan

hyväksymisestä ja laiksi pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

HE 57/1985 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle Naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 44/2002 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

PeVL 20/2018 vp. HE 30/2018.

HE 7/2021 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta.

LaVM 16/2022 vp. HE 7/2021 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta.

Oikeuskäytäntö

KKO: 2022:8.

BVerwGE 64/274.